

240. ἐστὶ καὶ ἡ Ἠγερία καλουμένη, δαίμονός τινος πώνυμος· αἱ δ' ἀπορρύσεις, ἐνταῦθα μὲν ἀδηλοὶ εἰσιν, ἔξω δὲ δεύκνυνται πόρρω πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνέχουσαι.

§. 13.

Ἰσησίον δ' ἐστὶ τῶν χωρίων τούτων καὶ Ἄλβανόν ὄρος, πολὺ ὑπερκύπτου τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸ ὄφρυων, καὶ περὶ ὑψηλῶν οὐσῶν, καὶ ὄρθίων ἰκαπῶς. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο λίμνην πολὺ μείζω τῆς κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον *ὄρος*. Προσωτέρω δὲ τούτων αἱ λεχθεῖσαι πρότερον πόλεις τῆς Λατίνης εἰσὶ. Μάλιστα δὲ ἐν μεσογαίᾳ τῶν Λατίνων πόλεόν ἐστιν ἡ Ἄλβα, ὁμορουσα Μαρσοῖς· ἰδρυταὶ δὲ ἐφ' ὑψηλοῦ πάγου. ἔστι δὲ καὶ λίμνη Φουκίνα πλησίον, πελαγία τὸ μέγεθος· χρωῖνται δ' αὐτῇ μάλισα μὲν Μαρσοί, καὶ πάντες οἱ πλησιόχωροι. Φασὶ δ' αὐτὴν καὶ πληροῦσθαι ποτε μέχρι τῆς ὄρεινῆς, καὶ ταπεινοῦσθαι πάλιν, ὡς' ἀναψύχειν τοὺς λιμνωθέντας τόπους, καὶ γεωργεῖσθαι παρέχειν· εἴτε μεταστάσεις τῶν κατὰ βάρους ὑγρῶν σποράδην καὶ ἀδηλῶς γίνονται, πάλιν δ' ἐπισυρρέουσιν, εἴτε τελέως ἐκλείπουσιν αἱ πηγαί, καὶ πάλιν συνθλίβονται· καθάπερ ἐπὶ τοῦ Ἀμενάνου συμβαίνειν φασὶ, τοῦ διὰ Κατάνης ῥέοντος· ἐκλείπει γὰρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ πάλιν ῥεῖ. Ἐκ δὲ τῆς Φουκίνας εἶναι τὰς πηγὰς ἰσορουῖσι τοῦ Μαρκίου ὕδατος, τοῦ τὴν Ῥώμην ποτίζοντος καὶ παρὰ τὰλλα εὐδοκιμοῦντος ὕδατα. Τῇ δὲ Ἄλβᾳ, διὰ τὸ ἐν βάρει τῆς χώρας ἰδρῦσθαι, καὶ διὰ τὸ εὐεργές, ἀντὶ φρουρᾶς ἐχρήσαντο πολλοὶ Ῥωμαῖοι, τοὺς φυλακῆς δεομένους ἐνταῦθα καθεύγοντες.

Κ Ε Φ. Δ.

§. 1.

Ἐπεὶ δ' ἀπὸ τῶν προσαλπείων ἐθνῶν ἀρξάμενοι καὶ τῶν πρὸς αὐτοῖς ὄρων τῶν Ἀπεννίνων, ἔπειθ' ὑπερβάντες ταῦτα, τὴν ἐντὸς

ἐπιήθρομεν πάσαν, ὅση μεταξὺ κεῖται τοῦ Τυρρηνικοῦ πελά- 240.
γους, καὶ τῶν Ἀπεννίνων ὄρων τῶν κεκλιμένων πρὸς τὸν Ἀδρίαν
μέχρι Σαυνιτῶν καὶ Καμπανῶν· νῦν ἐπανιόντες, δηλώσομεν τὰ
ἐν τοῖς ὄρεσι τούτοις οἰκοῦντα καὶ ταῖς ὑπωρείαις τῆς τε ἐκτὸς,
μέχρι τῆς παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς, καὶ τῆς ἐντὸς. Ἀρκτέον δὲ
πάλιν ἀπὸ τῶν Κελτικῶν ὄρων.

§. 2.

Ἔστι δ' ἡ Πικεντίνη μετὰ τὰς τῶν Ὀμβρικῶν πόλεις τὰς
μεταξὺ Ἀρμίνου καὶ Ἀγκῶνος. Ἰερμηνται δὲ ἐκ τῆς Σαβίνης οἱ
Πικεντῖνοι, δρυκολάπτου τὴν ὁδὸν ἠγησαμένου τοῖς ἀρχηγέ-
ταις, ἀφ' οὗ καὶ τοῦνομα· Πίκον γὰρ τὸν ὄρνιν τοῦτον ὀνο-
μάζουσι, καὶ νομίζουσι Ἄρεος ἱερόν. Οἰκοῦσι δ' ἀπὸ τῶν
ὄρων ἀρξάμενοι, μέχρι τῶν πεδίων καὶ τῆς θαλάττης, ἐπὶ μῆ-
κος ἔχοντες ἠΰξημένην μᾶλλον ἢ πλάτος τὴν χώραν, ἀγαθὴν
πρὸς ἅπαντα, βελτίω δὲ τοῖς ξυλίνοις καρποῖς, ἢ τοῖς σιτικοῖς.
Ἔστι δ' εὖρος μὲν τὸ ἀπὸ τῶν ὄρων ἐπὶ θαλάτταν ἀνώμαλον 241.
τοῖς διαστήμασι· μῆκος δ' ἀπὸ Αἴσιος ποταμοῦ μέχρι Κάσρου,
παράπλου ἔχον σαδίων ὀκτακοσίων. Πόλεις δὲ, Ἀγκῶν μὲν Ἑλ-
ληνίς, Συρακουσίω κτίσμα, τῶν φυγόντων τὴν Διονύσου τυ-
ραννίδα· κεῖται δ' ἐπ' ἄκρας μὲν λιμένα ἐμπεριλαμβανούσης,
τῇ πρὸς τὰς ἄρκτους ἐπιστροφῇ· σφόδρα δ' εὖοινός ἐστι καὶ
πυροφόρος. Πλησίον δ' αὐτῆς Αὐξουμον, πόλις μακρὸν ὑπὲρ
τῆς θαλάττης. Εἶτα Σεπτέμπεδα καὶ Πνευεντία, καὶ Ποτεντία,
καὶ Φίρμον Πικηνόν· ἐπίνειον δὲ ταύτης, Κασέλλον. Ἐφεξῆς
δὲ τὸ τῆς Κύπρας ἱερόν, Τυρρηνῶν ἴδρυμα καὶ κτίσμα· τὴν
δ' Ἥραν ἐκεῖνοι Κύπραν καλοῦσιν. Εἶτα Τρουεντῖνος ποταμὸς
καὶ πόλις ἐπώνυμος. Εἶτα Κασρουμνόβουμ, καὶ ὁ Ματρῖνος
ποταμὸς, ῥέων ἀπὸ τῆς Ἀδριανῶν πόλεως, ἔχων ἐπίνειον τῆς
Ἀδρίας, ἐπώνυμον ἑαυταῦ. Ἔστι δ' ἐν τῇ μεσογαίᾳ καὶ αὕτη,

241. καὶ τὸ Ἄσκλον τὸ Πικηνὸν, ἐρυμνότατον χωρίον, *καὶ* ἐφ' ᾧ κεῖται τὸ τεῖχος, καὶ τὰ περικείμενα ὄρη στρατοπέδοις οὐ βάσιμα. Ὑπὲρ δὲ τῆς Πικεντίας Οὐησιῶνί τε καὶ Μαρσοί, καὶ Πελιγνοί, καὶ Μαρρουνκῖνοι, καὶ Φρεντανοί Σαυνιτικὸν ἔθνος, τὴν ὄρεινὴν κατέχουσιν, ἐφαπτόμενοι μικρὰ τῆς Θαλάττης. Ἔστι δὲ τὰ ἔθνη ταῦτα μικρὰ μὲν, ἀνδρικώτατα δὲ, καὶ πολλάκις τὴν ἀρετὴν ταύτην ἐπιδεδειγμένα Ῥωμαίοις· πρῶτον μὲν, ἡνίκα ἐπολέμουν· δεύτερον δὲ, ὅτε συνεστράτευον· τρίτον δ', ὅτε δεόμενοι τυχεῖν ἐλευθερίας καὶ πολιτείας, μὴ τυγχάνοντες, ἀπέστησαν, καὶ τὸν Μαρσικὸν καλούμενον ἐξήψαν πόλεμον, Κορφίνιον τὴν τῶν Πελιγνῶν μητρόπολιν κοινῆν ἅπασι τοῖς Ἰταλιώταις ἀποδείξαντες πόλιν, ἀντὶ τῆς Ῥώμης, ὀρμητήριον τοῦ πολέμου, μετονομασθεῖσαν Ἰταλικήν· καὶ ἐνταῦθα *δὲ* τοὺς συνεπομένους ἀθροίσαντες, καὶ χειροτονήσαντες ὑπάτους καὶ στρατηγούς. Δύο δ' ἔτη συνέμειναν ἐν τῷ πολέμῳ, μέχρι διεπράξαντο τὴν κοινωνίαν, περὶ ἧς ἐπολέμουν. Μαρσικὸν δὲ ὠνόμασαν τὸν πόλεμον, ἀπὸ τῶν ἀρχάντων τῆς ἀποστάσεως, καὶ μάλιστα ἀπὸ Πομπεδίου. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα κωμηδὸν ζῶσιν· ἔχουσι δὲ καὶ πόλεις ὑπὲρ μὲν τῆς Θαλάττης τό τε Κορφίνιον, καὶ Σούλμον, καὶ Μαρρουνίδιον, καὶ Τεάτον τὴν τῶν Μαρρουνκίνων μητρόπολιν. Ἐπ' αὐτῇ δὲ τῇ Θαλάττῃ τό τε Ἄτερνον, ὁμορον τῇ Πικεντίῃ, ὁμώνυμον δὲ τῷ ποταμῷ τῷ διορίζοντι τὴν τε Οὐησίην, καὶ τὴν Μαρρουνκίην. Ρεῖ γὰρ ἐκ τῆς Ἀμιτερνίνης, διὰ *δὲ* Οὐησίων, παραλιπῶν ἐν δεξιᾷ τοὺς Μαρρουνκίους ὑπὲρ τῶν Πελιγνῶν κειμένους, ζεύγματι περατός. Τὸ δὲ πόλισμα τὸ
242. ἐπώνυμον αὐτοῦ Οὐησίων μὲν ἔστι, κοινῶ δ' ἐπινείω χοῶνται καὶ οἱ Πελιγνοί, καὶ οἱ Μαρρουνκῖνοι· διέχει δὲ τὸ ζεύγμα τέτταρας καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπὸ Κορφινίου. Μετὰ δὲ Ἄτερνον Ὄρτων, ἐπίνειον Φρεντανῶν, καὶ Βοῦκα, καὶ αὐτὸ Φρεντανῶν, ὁμορον Τεάνῳ τῷ Ἀπούλῳ. Ὄρτώνιον δ' ἔστιν ἐν τοῖς Φρεντανοῖς

πέτρα ληστρικῶν ἀνθρώπων, οἷς αἱ οἰκῆσεις ἀπὸ τῶν ναυαγίων 242.
πήγνυνται· καὶ τάλλα θηριώδεις εἶναι δὲ λέγονται. Μεταξὺ δὲ
Ὀρτωνος καὶ Ἀτέρνου ὁ Σάγρος ποταμὸς, ὀρίζων τοὺς Φρεν-
τανοὺς ἀπὸ τῶν Πελεγνῶν. Ὁ δὲ παράπλους ἀπὸ τῆς Πικεντίνης
ἐπὶ τοὺς Ἀπούλους, οὓς οἱ Ἕλληνες Δαυνίους καλοῦσι, σα-
δίων ἐστὶν ὅσον τετρακοσίων ἐννεηήκοντα.

§. 3.

Ἐξῆς δὲ μετὰ τὴν Λατίνην ἐστὶν ἡ τε Καμπανία, παρ-
ήκουσα τῇ Θαλάττῃ, καὶ ὑπὲρ ταύτην ἡ Σαυνίτις ἐν μεσο-
γαίᾳ, μέχρι Φρεντανῶν, καὶ τῶν Δαυνίων· εἰτ' αὐτοὶ Δαύνιοι,
καὶ τάλλα ἔθνη τὰ μέχρι τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ. Πρῶτον δὲ
περὶ τῆς Καμπανίας ῥητέον. Ἔστι δ' ἀπὸ τῆς Σινουέσσης, ἐπὶ
μὲν τὴν ἐξῆς παραλίαν, κόλπος εὐμεγέθης, μέχρι Μισηνοῦ·
κάκειθεν ἄλλος κόλπος πολὺ μείζων τοῦ προτέρου· καλοῦσι
δ' αὐτὸν Κρατῆρα, ἀπὸ τοῦ Μισηνοῦ μέχρι τοῦ Ἀθηναίου
(δυεῖν ἀκρωτηρίων) κολπούμενον. Ὑπὲρ δὲ τούτων τῶν ἡϊόνων
Καμπανία πᾶσα ἴδρυται, πεδίου εὐδαιμονέστατον τῶν ἀπάντων·
περίκενται δ' αὐτῷ γεωλοφαίαι τε εὐκαρποὶ, καὶ ἕρη τὰ τε
τῶν Σαυνιτῶν καὶ τὰ τῶν Ὀσκων. Ἀντίοχος μὲν οὖν φησι τὴν
χώραν ταύτην Ὀπικοὺς οἰκῆσαι, τούτους δὲ καὶ Αὔσονας καλεῖ-
σθαι. Πολύβιος δ' ἐμφαίνει δύο ἔθνη νομίζων ταῦτα· Ὀπικοὺς
γάρ φησι καὶ Αὔσονας οἰκεῖν τὴν χώραν ταύτην τὴν περὶ τὸν
Κρατῆρα. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, οἰκούντων Ὀπικῶν πρότερον, καὶ
Αὔσόνων μετ' ἐκείνους, κατασχεῖν ὑψερὸν Ὀσκων τὸ ἔθνος·
τούτους δ' ὑπὸ Κυμαίων, ἐκείνους δ' ὑπὸ Τυρρήνων ἐκπεσεῖν·
διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν περιμάχητον γενέσθαι τὸ πεδίου. Δώδεκα
δὲ πόλεις ἐγκατοικίσαντας, τὴν οἶον κεφαλὴν ὀνομάσαι Κα-
πύην. Διὰ δὲ τὴν τρυφὴν εἰς μαλακίαν τραπομένους, καθάπερ
τῆς περὶ τὸν Πάδον χώρας ἐξέστησαν, οὕτω καὶ ταύτης παρα-

242. χωρῆσαι Σαυνίταις, τούτους δ' ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκπεσεῖν. Τῆς δ' εὐκαρπίας ἐσὶ σημεῖον, τὸ σῖτον ἐνταῦθα γίνεσθαι τὸν κάλλιπον· λέγω δὲ τὸν πύρινόν, ἐξ οὗ καὶ ὁ χόνδρος, κρείττων ὢν πάσης καὶ ὀρύξης, καὶ ἐν ὀλίγῳ σιτακῆς τροφῆς. Ἴσορεῖται δ' ἔνια τῶν πεδίων σπεύρεσθαι δι' ἔτους, δις μὲν τῇ ζειᾷ, τὰ δὲ
243. τρίτον ἐλύμῳ· τινὰ δὲ καὶ λαχανεύεσθαι *τῷ* τετάρτῳ σπόρῳ. Καὶ μὲν τὸν οἶνον τὸν κράτιστον ἐντεῦθεν ἔχουσι Ῥωμαῖοι τὸν Φαλερνόν, καὶ τὸν Στατανόν, καὶ [τὸν] Καληνόν· ἤδη δὲ καὶ ὁ Συρρέντινος ἐνάμιλλος καθίσταται τούτοις, νεωστὶ πειραθεῖς, ὅτι παλαιώσιν δέχεται. Ὡς δ' αὐτως εὐέλαιός ἐστι καὶ πᾶσα ἡ περὶ τὸ Οὐέναφρον, ὁμορον τοῖς πεδίοις ὄν.

§. 4.

Πόλεις δ' ἐπὶ μὲν τῇ Θαλλάττῃ μετὰ τὴν Σινούεσσαν, Λίτερνον, ὅπου τὸ μνημα Σκιπίωνος τοῦ πρώτου προσαγορευθέντος Ἀφρικανοῦ· διέτριψε γὰρ ἐνταῦθα τὸ τελευταῖον, ἀφείστας πολιτείας κατ' ἀπέχθειαν τὴν πρὸς τινος. Παραρρεῖ δ' ὁμώνυμος τῇ πόλει ποταμός, Ὡς δ' αὐτως καὶ Οὐουλτοῦρνος, ὁμώνυμός ἐστι τῇ παρ' αὐτὸν πόλει ἐφεξῆς κειμένη· ρεῖ δ' οὗτος διὰ Οὐενάφρου καὶ τῆς Καμπανίας μέσης. Ταύταις δ' ἐφεξῆς ἐσὶ Κύμη, Χαλκιδέων καὶ Κυμαίων παλαιότατον κτίσμα· πασῶν γάρ ἐστι πρεσβυτάτη τῶν τε Σικελικῶν, καὶ τῶν Ἰταλιωτίδων. Οἱ δὲ τὸν σόλον ἄγοντες, Ἴπποκλῆς ὁ Κυμαῖος καὶ Μεγασθένης ὁ Χαλκιδεὺς, διωμολογήσαντο πρὸς σφᾶς αὐτούς, τῶν μὲν [τὴν] ἀποικίαν εἶναι, τῶν δὲ τὴν ἐπωνυμίαν· ὅθεν νῦν μὲν προσαγορεύεται Κύμη, κτίσαι δ' αὐτὴν Χαλκιδεῖς δοκοῦσι. Πρότερον μὲν οὖν ἠτύχει, καὶ τὸ Φλεγραῖον καλούμενον πεδῖον, ἐν ᾧ τὰ περὶ τοὺς Γίγαντας μυθεύουσιν, οὐκ ἄλλοθεν, ὡς εἰκὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ περιμάχητον τὴν γῆν εἶναι δι' ἀρετὴν· ὕστερον δὲ οἱ Καμπανοὶ, κύριοι κατασχάντες τῆς πόλεως,

ὑβρισαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους πολλά· καὶ δὴ καὶ ταῖς γυναῖξιν αὐ- 243.
τῶν συνώκησαν αὐτοί. Ὅμως δ' οὖν ἔτι σώζεται πολλά ἔχνη τοῦ
Ἑλληνικοῦ κόσμου, καὶ τῶν ἱερῶν, καὶ τῶν νομίμων. Ὠνο-
μάσθαι δ' ἐνιοὶ Κύμην ἀπὸ τῶν κυμάτων φασί· ῥαχιώδης γὰρ
καὶ προεχῆς ὁ πλησίον αἰγιαλός. Εἰσὶ δὲ καὶ κητεῖαι παρ'
αὐτοῖς ἄρισται. Ἐν δὲ τῷ κόλπῳ τούτῳ καὶ ὕλη τις ἐστὶ θα-
μνώδης, ἐπὶ πολλοὺς ἐκτετατομένη σαδίους, ἀνυδρος καὶ ἀμμώ-
δης, ἣν Γαλλινάριαν ὕλην καλοῦσιν. Ἐνταῦθα τὰ λησῆρια
συνεστήσαντο οἱ Πομπηίου Σέξτου ναύαρχοι, καθ' ὃν καιρὸν
Σικελίαν ἀπέστῃσεν ἐκεῖνος.

§. 5.

Πλησίον δὲ τῆς Κύμης, τὸ Μισσηνὸν ἀκρωτήριον, καὶ ἐν
τῷ μεταξύ Ἀχερουσία λίμνη, τῆς θαλάττης ἀνάχυσίς τις τε-
ναγώδης. Κάμψαντι δὲ τὸ Μισσηνὸν, λιμὴν εὐθύς ὑπὸ τῆ
ἄκρᾳ· καὶ μετὰ τοῦτον ἐγκολπιζουσα ἡῶν εἰς βάρδος, ἐν ἧ
αἱ Βαῖαι, καὶ τὰ θερμὰ ὕδατα, τὰ καὶ πρὸς τρυφήν καὶ 244.
πρὸς Θεραπείαν νόσων ἐπιτίθειαι. Ταῖς δὲ Βαῖαις συνεχῆς
ὁ τε Λοκρῖνος κόλπος, καὶ ἐντὸς τούτου ὁ Ἄορνος, χερρρόνη-
σον ποιῶν τὴν ἀπολαμβάνομένην μέχρι Μισσηνοῦ γῆν, ἀπὸ τῆς
παραλίας τῆς μεταξύ Κύμης καὶ αὐτοῦ. Λοιπὸς γὰρ ἐστὶν ὀλί-
γων σαδίων διὰ τῆς διώρυγος ἰσθμὸς ἐπ' αὐτὴν [τὴν] Κύμην,
καὶ τὴν πρὸς αὐτῇ θαλάτταν. Ἐμύθευον δ' οἱ πρὸ ἡμῶν ἐν
τῷ Ἄορνῳ τὰ περὶ τὴν νεκυίαν τὴν Ὀμηρικὴν· καὶ δὴ καὶ
νεκυομαντεῖον ἰσοροῦσιν ἐνταῦθα γενέσθαι, καὶ Ὀδυσσεὰ εἰς
τοῦτο ἀφικέσθαι. Ἔστι δ' ὁ μὲν Ἄορνος κόλπος ἀγχιβαθῆς καὶ
ἀρτίσομος, λιμένος καὶ μέγεθος καὶ φύσιν ἔχων, χρεῖαν δ'
οὐ παρεχόμενος λιμένος, διὰ τὸ προκεῖσθαι τὸν Λοκρῖνον
κόλπον προσβραχῆ καὶ πολύν. Περικλείεται δ' ὁ Ἄορνος ὀφρύσιν
ὄρθιαις, ὑπερκειμέναις πανταχόθεν πλὴν τοῦ εἰσπλου, νῦν μὲν

244. ἡμέρως ἐκπεπονημέναις, πρότερον δὲ συνηρέσαι ἀγρία ὕλη μεγαλοδένδρῳ καὶ ἀδάτῳ, αἱ κατὰ δεισιδαιμονίαν κατάσκιον ἐποιοῦν τὸν κόλπον. Προσεμύθειον δ' οἱ ἐπιχώριοι καὶ τοὺς ὄρνεις, τοὺς ὑπερπετεῖς γινόμενους, καταπίπτειν εἰς τὸ ὕδωρ, φθειρομένους ὑπὸ τῶν ἀναφερομένων ἀέρων, καθάπερ ἐν τοῖς Πλουτωνίοις. Καὶ τοῦτο χωρίον Πλουτωνίον τι ὑπελάμβανον, καὶ τοὺς Κιμμερίους ἐνταῦθα λέγεσθαι καὶ εἰσέπλεόν γε προσδυσάμενοι καὶ ἱλασάμενοι τοὺς καταχθονίους δαίμονας, ὄντων τῶν ὑφηγουμένων τὰ τοιαῦτα ἱερέων, ἡργολαβηκότων τὸν τόπον. Ἔστι δὲ πηγὴ τις αὐτόθι ποτίμου ὕδατος ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· τούτου δ' ἀπέιχοντο πάντες, τὸ τῆς Στυγὸς ὕδωρ νομίσαντες· καὶ τὸ μαντεῖον ἐνταῦθα που ἰδρυτο· τὸν τε Πυριφλεγέθοντα ἐκ τῶν Θερμῶν ὑδάτων ἐτεκμαίροντο τῶν πλησίον καὶ τῆς Ἀχερουσίας. Ἐφορος δὲ τοῖς Κιμμερίοις προσοικειῶν τὸν τόπον, φησὶν αὐτοὺς ἐν καταγείοις οἰκίαις οἰκεῖν, ἄς καλοῦσιν Ἀργίλλας, καὶ διὰ τινων ὀρυγμάτων παρ' ἀλλήλους τε φοιτᾶν, καὶ τοὺς ξένους εἰς τὸ μαντεῖον δέχεσθαι, πολὺ ὑπὸ γῆς ἰδρυμένον· ζῆν δ' ἀπὸ μαντείας καὶ τῶν μαντευσόμενων, καὶ τοῦ βασιλέως ἀποδείξαντος αὐτοῖς συντάξεις. Εἶναι δὲ τοῖς περὶ τὸ χρηστήριον ἔθος πάτριον, μηδένα τὸν ἥλιον ὄραν, ἀλλὰ τῆς νυκτὸς ἔξω πορεύεσθαι τῶν χασμάτων· καὶ διὰ τοῦτο τὸν Ποιητὴν περὶ αὐτῶν εἰπεῖν, ὡς ἄρα

οὐδέ ποτ' αὐτοὺς

Ἥλιος φαέθων ἐπιδέρκεται.

245. Ἰσπερὸν δὲ διαφθαρῆναι τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ βασιλέως τινὸς, οὐκ ἀποδάντος αὐτῷ τοῦ χρησμοῦ· τὸ δὲ μαντεῖον ἔτι συμμένειν, μεθεςθηκὸς εἰς ἕτερον τόπον. Τοιαῦτα μὲν οἱ πρὸ ἡμῶν ἐμυθολόγουν. Νυνὶ δὲ, τῆς μὲν ὕλης τῆς περὶ τὸν Ἄορνον κοπέισης ὑπὸ Ἀγρίππα, τῶν δὲ χωρίων κατοικοδομηθέντων, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἄορνου διώρυγος ὑπονόμου τμηθείσης μέχρι Κύμης,

ἅπαντ' ἐκεῖνα ἐφάνη μῦθος· τοῦ Κοκκηίου τοῦ ποιήσαντος τὴν 245. διώρυγα ἐκείνην τε, καὶ [τὴν] ἐπὶ Νέαν πόλιν ἐκ Δικαιαρχίας [τῆς] ἐπὶ ταῖς Βαίαις, ἐπακολούθησαντός πως τῷ περὶ τῶν Κιμμερίων ἀρτίως λεχθέντι λόγῳ, τυχὸν ἴσως καὶ πατριον νομίσαντος τῷ τόπῳ τούτῳ δι' ὀρυγμαίων εἶναι τὰς ὁδοὺς.

§. 6.

Ὁ δὲ Λοκρῖνος κόλπος πλατύνεται μέχρι Βαϊῶν, χώματι εἰργόμενος ἀπὸ τῆς ἔξω θαλάττης ὀκτασαδίων τὸ μῆκος, πλάτος δὲ ἀμαξίτου πλατείας, ὃ φασὶν Ἡρακλέα διαχώσαι, τὰς βοῦς ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνου. Δεχόμενον δ' ἐπιπολῆς τὸ κῦμα τοῖς χειμῶσιν, ὥστε μὴ πεζεύεσθαι ῥαδίως, Ἀγρίππας ἐπεσκεύασεν. Εἰσπλουν δ' ἔχει πλοίοις ἐλαφροῖς, ἐνορμίσασθαι μὲν ἄχρηστος, τῶν ὀσρέων δὲ θήραν ἔχων ἀφθονωτάτην. Ἔνιοι δὲ τοῦτον αὐτὸν, τὴν λίμνην εἶναι τὴν Ἀχερουσίαν φασίν. Ἀρτεμίδωρος δὲ αὐτὸν τὸν Ἄορνον. Τὰς δὲ Βαίας ἐπωνύμους εἶναι λέγουσι Βαίου, τῶν Ὀδυσσεύς ἐταίρων τινός, [ὡς] καὶ τοῦ Μισσηνοῦ [τὸ Μισσηνόν]. Ἐξῆς δ' εἰσὶν αἱ περὶ Δικαιαρχίαν ἀκταί, καὶ αὕτη ἡ πόλις. Ἦν δὲ πρότερον μὲν ἐπίνειον Κυμαίων, ἐπ' ὄφρυος ἰδρυμένον, κατὰ δὲ τὴν Ἀννίδα στρατεία, συνώκισαν Ῥωμαῖοι, καὶ μετωνόμασαν Ποτιόλους, ἀπὸ τῶν φρεάτων, οἱ δ', ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῶν ὑδάτων· ἅπαν γὰρ τὸ χωρίον ἐκεῖνο μέχρι Βαϊῶν, καὶ τῆς Κυμαίας, θείου πλήρες ἐστὶ καὶ πυρὸς, καὶ θερμῶν ὑδάτων. Τινὲς δὲ καὶ Φλέγραν διὰ τοῦτο τὴν Κυμαίαν νομίζουσι κληθῆναι, καὶ τῶν πεπτωκότων γιγάντων τὰ κεραύνια τραύματα, ἀναφέρειν τὰς τοιαύτας προχοὰς τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὑδατος. Ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὄρμους διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου· σύμμετρος γὰρ ἐστὶ τῇ τιτάνῳ, καὶ κόλλησιν ἰσχυρὰν καὶ πῆξιν λαμβάνει. Διόπερ τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἄμμοκονίαν, προβάλλουσι

245. χώματα εἰς τὴν θάλατταν, καὶ κολποῦσι τὰς ἀναπεπταμένας ἡϊόνας, ὥστ' ἀσφαλῶς ἐνορμίζεσθαι τὰς μεγάλας ὀλκίδας.
246. Ὑπέρεται δὲ τῆς πόλεως εὐθύς ἡ τοῦ Ἡφαίστου ἀγορά, πεδῖον περικεκλισμένον διαπύροις ὄφρῦσι, καμινώδεις ἐχούσαις ἀναπνοάς πολλαχού, καὶ βρομιώδεις ἰκανῶς· τὸ δὲ πεδῖον θείου πλήρες ἐστὶ συρτοῦ.

§. 7.

Μετὰ δὲ Δικαιαρχίαν ἐς ἡ Νεάπολις Κυμαίων ὕστερον δὲ καὶ Χαλκιδεῖς ἐπόκησαν, καὶ Πεθηκουσσαίων τινες, καὶ Ἀθηναίων, ὥστε καὶ Νεάπολις ἐκλήθη διὰ τοῦτο, ὅπου δεῖκνυται μνημα τῶν Σειρήνων μᾶς, Παρθευήτης, καὶ ἀγῶν συντελεῖται γυμνικός κατὰ μαντεῖαν· Ὑστερον δὲ Καμπανῶν τινες ἐδέξαντο συνοίκους διχοσατήσαντες· καὶ ἠναγκάσθησαν τοῖς ἐχθρίοις, ὡς οἰκειοτάτοις χρήσασθαι, ἐπειδὴ τοὺς οἰκείους ἀλλοτρίους ἔσχον. Μηνύει δὲ τὰ τῶν δημάρχων ὀνόματα, τὰ μὲν πρῶτα Ἑλληνικά ὄντα, τὰ δ' ὕστερα τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀναμίξ τὰ Καμπανικά. Πλεῖστα δ' ἔχνη τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐνταῦθα σώζεται, γυμνασίᾳ τε καὶ ἐφηβείᾳ καὶ φρατρίαι, καὶ ὀνόματα Ἑλληνικά, καίπερ ὄντων Ῥωμαίων. Νυνὶ δὲ πεντετηρικός ἱερός ἀγῶν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μουσικός τε καὶ γυμνικός ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἔστι δὲ καὶ ἐνθάδε διώρυξ κρυπτή τοῦ μεταξὺ ὄρους, τῆς τε Δικαιαρχίας καὶ τῆς Νεαπόλεως, ὑπεργασθέντος ὁμοίως, ὥσπερ ἐπὶ τὴν Κύμην, ὁδοῦ τε ἀνοιχθείσης ἐναντίοις ζεύγεσι πορευτῆς ἐπὶ πολλοὺς σταδίους· τὰ δὲ φῶτα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὄρους, πολλαχόθεν ἐκκοπεισῶν θυρίδων, διαβάθους πολλοῦ καταάγεται. ἔχει δὲ καὶ ἡ Νεάπολις θερμῶν ὑδάτων ἐκβολάς, καὶ κατασκευάς λουτρῶν οὐ χείρους τῶν ἐν Βαίαις, πολὺ δὲ τῷ πλήθει λειπομένας· ἐκεῖ γὰρ ἄλλη πόλις

γεγένηται, συνωκοδομημένων βασιλείων άλλων ἐπ' άλλοις οὐκ 246.
 ἐλάττων τῆς Δικαιοκρατίας. Ἐπιτείνουσι δὲ τὴν ἐν Νεαπόλει δια-
 γωγὴν τὴν Ἑλληνικὴν οἱ ἐκ τῆς Ῥώμης ἀναχωροῦντες δεῦρο,
 ἡσυχίας χάριν, τῶν ἀπὸ παιδείας ἐργασαμένων, ἢ καὶ άλλως
 διὰ γῆρας ἢ ἀσθενείαν ποδούντων ἐν ἀνέσει ζῆν· καὶ τῶν
 Ῥωμαίων δ' ἔνιοι χαίροντες τῷ βίῳ τούτῳ, θεωροῦντες τὸ
 πλῆθος τῶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς ἐπιδημούντων ἀνδρῶν,
 ἄσμενοι φιλοχωροῦσι, καὶ ζῶσιν αὐτόθι.

§. 8.

Ἐχόμενον δὲ φρούριόν ἐστὶν Ἡράκλειον, ἐκκειμένην εἰς τὴν
 θάλατταν ἄκραν ἔχον, καταπνεομένην Λιβί θάυμασῶς, ὡσθ'
 ὑγιεινὴν ποιεῖν τὴν κατοικίαν. Ὅσχοι δὲ εἶχον καὶ ταύτην, καὶ 247.
 τὴν ἐφεξῆς Πομπηίαν, ἣν παραρρεῖ ὁ Σάρνος ποταμός· εἶτα
 Τυρρῆνοι καὶ Πελασγοί· μετὰ ταῦτα δὲ Σαυνῖται· καὶ οὗτοι δ'
 ἐξέπεσον ἐκ τῶν τόπων. Νώλης δὲ καὶ Νουκερίας καὶ Ἀχερῶν,
 ὁμωνύμου κατοικίας τῆς περὶ Κρεμώνην, ἐπίνειόν ἐστὶν ἡ Πομ-
 πηία, παρὰ τῷ Σάρνῳ ποταμῷ, καὶ δεχομένῳ τὰ φορτία καὶ
 ἐκπέμποντι. Ὑπέρκειται δὲ τῶν τόπων τούτων ὄρος τὸ Οὐε-
 σούιον, ἀγροῖς περιοικούμενον παγκάλοις, πλὴν τῆς κορυφῆς.
 Αὕτη δ' ἐπίπεδος μὲν πολὺ μέρος ἐστίν, ἄκαρπος δ' ὄλη, ἐκ δὲ
 τῆς ὄψεως τεφρώδης· καὶ κοιλάδας φαίνει σηραγγώδεις πετρῶν
 αἰθαλωδῶν κατὰ τὴν χεῖραν, ὡς ἂν ἐκβεβρωμένον ὑπὸ πυρός·
 ὥστε τεκμαίροιτ' ἂν τις τὸ χωρίον τοῦτο, καίεσθαι πρότερον,
 καὶ ἔχειν κρατῆρας πυρός, σβεσθῆναι δ' ἐπιλιπούσης τῆς ὕλης.
 Τάχα δὲ καὶ τῆς εὐκαρπίας τῆς κύκλω τοῦτ' αἴτιον, ὡσπερ ἐν τῇ
 Κατάνῃ φασί, τὸ κατατεφρωθὲν μέρος ἐκ τῆς σποδοῦ τῆς ἀνενεχ-
 θείσης ὑπὸ τοῦ Αἰτναίου πυρός, εὐάμπελον τὴν γῆν ἐποίησεν.
 ἔχειν *μὲν* γὰρ τὸ λιπαῖνον *καὶ* τὴν ἐκπυρομένην βῶλον,
 καὶ τὴν ἐκφέρουσαν τοὺς καρπούς· πλεονάζουσα μὲν οὖν τῷ

247. λίπει πρὸς ἐκπύρωσιν ἐπιτηδία, καθάπερ ἡ Θειώδης πᾶσα· ἐξαμασθεῖσα δὲ, καὶ λαβοῦσα σβέσιν καὶ ἐκτέφρωσιν, εἰς καρπογονίαν μετέβαλε. Συνεχῆς δὲ ἐστὶ τῇ Πομπηίᾳ τὸ Σύρρεντον τῶν Καμπανῶν, ὃθεν πρόκειται τὸ Ἀθηναῖον, ὃ τινας Σειρηνοῦσσῶν ἀκρωτήριον καλοῦσιν. Ἐστὶ δὲ ἐπ' ἀκρῶ μὲν Ἀθηναῖς ἱερὸν, ἰδρυμα Ὀδυσσεύς· διάπλους δ' ἐνθένδε βραχὺς εἰς Καπρέας, νῆσον. Κάμψαντι δὲ τὴν ἀκρᾶν νησίδες εἰσὶν ἔρημοι πετρώδεις, ἃς καλοῦσι Σειρηνοῦσσας. Ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Σύρρεντον μέρους, ἱερὸν τι δέκνυται, καὶ ἀναθήματα παλαιά, τιμῶντων τῶν πλησίον τὸν τόπον. Μέχρι μὲν δεῦρο ἔχει τέλος ὁ κόλπος, ὃ Κρατὴρ προσαγορευόμενος, ἀφοριζόμενος δυσὶν ἀκρωτηρίοις, βλέπουσι πρὸς μεσημβρίαν, τῷ τε Μισσηνῷ καὶ τῷ Ἀθηναίῳ. Ἄπας δ' ἐστὶ κατεσκευασμένος, τοῦτο μὲν ταῖς πόλεσιν, ἃς ἔφαμεν, τοῦτο δὲ ταῖς οἰκοδομίαις καὶ φυτεῖαις, αἱ μεταξὺ συνεχεῖς οὔσαι μίας πόλεως ὄψιν παρέχονται.

§. 9.

Τοῦ μὲν οὖν Μισσηνοῦ πρόκειται νῆσος, ἡ Προχύτη, Πιθηκουσσῶν δ' ἐστὶν ἀπόσπασμα. Πιθηκούσσας δὲ Ἐρετριεῖς ὤκισαν, καὶ Χαλκιδεῖς. Εὐτυχῆσαντες [δὲ] δι' εὐκαρτίαν, καὶ διὰ τὰ χρυσεῖα, ἐξέλιπον τὴν νῆσον κατὰ ράσιν ὑγερὸν* δὲ* καὶ ὑπὸ σεισμῶν ἐξελαθέντες καὶ ἀναφυσημάτων πυρὸς καὶ θαλάττης καὶ θερμῶν ὑδάτων. ἔχει γὰρ τοιαύτας ἀποφοράς ἡ νῆσος, ὑφ' ὧν καὶ οἱ πεμφθέντες παρὰ Ἰέρωνος, τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσίων, ἐξέλιπον τὸ κατασκευασθὲν ὑφ' ἑαυτῶν τεῖχος καὶ τὴν νῆσον· ἐπελθόντες δὲ Νεαπολίται κατέσχον. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ μῦθος, ὅτι φασὶ τὸν Τυφῶνα ὑποκεῖσθαι τῇ νήσῳ ταύτῃ, σρεφομένου δὲ, τὰς φλόγας ἀναφυσᾶσθαι καὶ τὰ ὑδατα, ἔστι δ' ὅτε καὶ νησίδας ἐχούσας ζέον ὑδωρ. Πιθανώτερον δὲ Πίνδαρος εἴρηκεν ἐκ τῶν φαινομένων ὀρμηθεῖς· ὅτι πᾶς ὁ πόρος οὗτος,

ἀπὸ τῆς Κυμαίας ἀρξάμενος μέχρι τῆς Σικελίας, διάπυρός 248. ἔστι, καὶ κατὰ βάρους ἔχει κοιλίας τινάς, εἰς ἓν συναπτούσας πρὸς τε [τάς] νήσους καὶ πρὸς τὴν ἠπειρον. Διόπερ ἢ τε Αἴτην τοιαύτην ἔχειν δεῖκνυται φύσιν, οἷαν ἰσοροῦσιν ἅπαντες, καὶ αἱ τῶν Λιπαραίων νῆσοι, καὶ τὰ περὶ τὴν Δικαιαρχίαν καὶ Νεάπολιν, καὶ Βαίας χωρία, καὶ αἱ Πιθηκούσσαι. Ταῦτ' οὖν διανοηθεῖς, τῷ παντὶ τόπῳ τούτῳ φησὶν ὑποκειῖσθαι τὸν **Τυφῶνα**.

Νῦν γε μάν

Ταί θ' ὑπὲρ Κύμας ἀλιερκίεις ὄχθαι,

Σικελία τ' αὐτοῦ πιάζει

Στέρνα λαχναίντα.

Καὶ Τίμαιος δὲ περὶ τῶν Πιθηκουσσῶν φησὶν ὑπὸ τῶν παλαιῶν πολλὰ παραδοξολογεῖσθαι· μικρὸν δὲ πρὸ ἑαυτοῦ, τὸν Ἐπωπέα λόφον ἐν μέσῃ τῇ νήσῳ τιναγέντα ὑπὸ σεισμῶν ἀναβαλεῖν πῦρ, καὶ τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς θαλάττης ἐξῶσαι πολὺ ὄν ἐπὶ τὸ πέλαγος· τὸ δ' ἐκτεφρωθὲν τῆς γῆς, μετεωρισμὸν λαβὼν, κατασκῆψαι πάλιν τυφωνοειδῶς εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἐπὶ τρεῖς τὴν θαλάτταν ἀναχωρῆσαι· σταδίους· ἀναχωρήσασαν δὲ, [μετ'] οὐ πολὺ ὑποσρέψαι, καὶ τῇ παλιρροίᾳ κατακλύσαι τὴν νῆσον· καὶ γενέσθαι σθέσιν τοῦ ἐν αὐτῇ πυρός· ἀπὸ δὲ τοῦ ἤχου τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ φυγεῖν ἐκ τῆς παραλίας εἰς τὴν ἄνω Καμπανίαν. Δοκεῖ δὲ τὰ θερμὰ ὕδατα ἐνταῦθα θεραπεύειν τοὺς λιθιῶντας. Αἱ δὲ Καπρέαι δύο πολίχνας εἶχον τὸ παλαιὸν, ὕστερον δὲ μίαν. Νεαπολίται δὲ καὶ ταύτην κατέσχον, πολέμῳ δὲ ἀποβαλόντες τὰς Πιθηκούσας, ἀπέλαβον πάλιν, δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, τὰς δὲ Καπρέας ἴδιον ποιησαμένου κτῆμα, καὶ κατοικοδομήσαντος. Αἱ μὲν οὖν παράλιοι πόλεις τῶν Καμπανῶν καὶ αἱ προκείμεναι νῆσοι τοιαῦται.

§. 10.

248. Ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Καπύη μὲν ἔστιν ἡ μητρόπολις, κεφαλὴ τῶν ὄντων κατὰ τὴν ἐτυμότητα τοῦ ὀνόματος· τὰ γὰρ ἄλλα, πολίχνια νομίζοιτ' ἂν κατὰ τὴν σύγκρισιν, πλὴν Τεάνου Σιδαιίνου· καὶ
249. γὰρ αὕτη ἀξιόλογος. Κεῖται δ' ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππία αὕτη τε καὶ τῶν ἄλλων αἱ ἐπὶ Βρεντέσιον ἀγούσαι ἀπ' αὐτῆς, Καλλατερία, καὶ Καύδιον, καὶ Βενεοῦεντον. Ἐπὶ δὲ Ρώμης, Κασιλῖνον ἴδρυται ἐπὶ τῷ Οὐουλτούρνῳ ποταμῷ, ἐν ᾗ πολιορκούμενοι Πραίνεσίνων ἄνδρες τεταράκοντα καὶ πεντακόσιοι πρὸς ἀκμάζοντα Ἀννίβαν, ἐπὶ τοσούτον ἀντέσχον, ὡσθ' ὑπὸ λιμοῦ διακοσίων δραχμῶν πρᾶθέντος μυός, ὁ μὲν πωλήσας ἀπέθανεν, ἐσώθη δ' ὁ πριάμενος. Ἰδὼν δ' αὐτοὺς πλησίον τοῦ τείχους σπεύροντας γογγύλην, ἐθαύμαζεν, ὡς ἔοικεν, ὁ Ἀννίβας τῆς μακροθυμίας, εἰ ἐλπίζοιεν τέως ἀνθέξειν, ἕως τελεσφορήσειεν ἡ γογγύλη· καὶ δὴ περιγενέσθαι πάντας φασί, πλὴν ἀνδρῶν ὀλίγων τῶν ἢ λιμῷ διαλυθέντων, ἢ ἐν ταῖς μάχαις.

§. 11.

Πρὸς δὲ ταῖς ῥηθείσαις ἔτι καὶ αὗται Καμπαναὶ πόλεις εἰσὶν, ὧν ἐμνήσθη προτέρων, Κάλη τε καὶ Τεάνον Σιδαιίνον, ἃς διορίζουσιν αἱ δύο Τύχαι ἐφ' ἑκάτερα ἰδρυμέναι τῆς Λατίνης ὁδοῦ· καὶ ἔτι Σουέσσουλα, καὶ Ἀτέλλα, καὶ Νῶλα, καὶ Νουκερία, καὶ Ἀχέραι, καὶ Ἀβέλλα, καὶ ἄλλαι ἔτι ἐλάττους τούτων κατοικίαι, ὧν ἐνίας Σαυνίτιδας φασὶν εἶναι. Σαυνῖται δὲ πρότερον μὲν καὶ μέχρι τῆς Λατίνης τῆς περὶ Ἀρδέαν ἐξοδείας ποιούμενοι, μετὰ δὲ ταῦτα αὐτὴν τὴν Καμπανίαν πορθεύοντες, πολλὴν ἐκέκτηντο δύναμιν· καὶ γὰρ ἄλλως δεσποτικῶς ἄρχεσθαι μεμαθηκότες, ταχὺ ὑπουργοῦν τοῖς προσάγμασι. Νυνὶ δ' ἐκπεπόνηται τελέως ὑπὸ τε ἄλλων, καὶ τὸ τελευταῖον ὑπὸ Σύλλα τοῦ μοναρχήσαντος Ρωμαίων· δε, ἐπειδὴ πολλαῖς

μάχαις καταλύσας τὴν τῶν Ἰταλιωτῶν ἐπανάστασιν, τούτους σχεδόν τι μόνους συμμένοντας ἑώρα, καὶ ὁμόσε χωροῦντας, ὥστε καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν Ρώμην ἔλθειν, συνέστη πρὸ τοῦ τείχους αὐτοῖς· καὶ τοὺς μὲν ἐν τῇ μάχῃ κατέκοψε, κελεύσας μὴ ζωγρεῖν· τοὺς δὲ ῥίψαντας τὰ ὄπλα περὶ τρισχιλίους ἀνδρας, ἢ τετρακισχιλίους φασίν, εἰς τὴν δημοσίαν ἔπαυλιν τὴν ἐν τῷ Μαρτίῳ κάμπῳ καταγαγὼν εἶρξε· τρισὶ δὲ ὕστερον ἡμέραις ἐπιπέμψας στρατιώτας, ἀπαντας ἀπέσφαξε προγραφάς τε ποιούμενος οὐκ ἐπαύσατο, πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν ὀνόματι Σαυνιτῶν διέφθειρεν, ἢ ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξέβαλε. Πρὸς δὲ τοὺς αἰτιωμένους τὴν ἐπί τοσοῦτον ὀργὴν, ἔφη καταμαθεῖν ἐκ τῆς πείρας, ὡς οὐδὲ ποτ' ἂν εἰρήνην ἀγάγοι Ρωμαίων οὐδὲ εἰς, ἕως ἂν συμμένωσι καθ' ἑαυτοὺς Σαυνῖται. Καὶ γὰρ τοὶ νῦν κῶμαι γεγόνασιν αἱ πόλεις· ἔνιαι δ' ἐκλελοίπασι τελέως, Βοϊάνον, Αἰσερνία, Πάιννα, Τελεσία, συνεχῆς Οὐενάφρω, 250. καὶ ἄλλαι τοιαῦται, ὧν οὐδεμίαν ἀξιὸν ἡγεῖσθαι πόλιν· ἡμεῖς δ' ἐπέξιμεν μέχρι τοῦ μετρίου διὰ τὴν τῆς Ἰταλίας δόξαν καὶ δύναμιν. Βενεοῦεντον δ' ὁμῶς συνέστηκεν εὖ, καὶ Οὐενουσία.

§. 12.

Περὶ δὲ Σαυνιτῶν καὶ τοιοῦτός τις λόγος φέρεται, διότι πολεμοῦντες Σαβῖνοι πολὺν χρόνον πρὸς τοὺς Ὀμβρικοὺς, εὐξαιντο, καθάπερ τῶν Ἑλλήνων τινές, τὰ γενόμενα τῷ ἔτει τούτῳ καθιερώσαι· νικήσαντες δὲ, τῶν γενομένων, τὰ μὲν κατέθυσαν, τὰ δὲ καθιέρωσαν· ἀφορίας δὲ γενηθείσης, εἶπέ τις, ὡς ἐχρῆν καθιερώσαι καὶ τὰ τέκνα. Οἱ δ' ἐποίησαν τοῦτο, καὶ τοὺς γενομένους τότε παῖδας Ἄρως ἐπεφήμισαν, ἀνδρωθέντας δ' ἔσειλαν εἰς ἀποικίαν· ἠγήσατο δὲ ταῦρος· ἐν δὲ τῇ τῶν Ὀπικῶν κατευνασθέντος (ἐτύγχανον δὲ κωμηδὸν ζῶντες), ἐκβαλόντες ἐκείνους ἰδρύθησαν αὐτόθι, καὶ τὸν ταῦρον ἐσφα-

250. γίασαν τῷ Ἄρει, τῷ δόντι αὐτὸν ἡγεμόνα κατὰ τὴν τῶν μάντεων ἀπόφασιν. Εἰκὸς δὲ διὰ τοῦτο καὶ Σαβέλλους αὐτοὺς ὑποκοριστικῶς ἀπὸ τῶν γονέων προσαγορευθῆναι Σαυνίτας δ' ἀπ' ἄλλης αἰτίας, οὓς οἱ Ἕλληες Σαυνίτας λέγουσι. Τινὲς δὲ καὶ Λάκωνας συνοίκους αὐτοῖς γενέσθαι φασί, καὶ διὰ τοῦτο καὶ φιλέλληνας ὑπαίρξαι, τινὰς δὲ καὶ Πιτανάτας καλεῖσθαι. Δοκεῖ δὲ *καὶ* Ταραντίνων πλάσμα τοῦτ' εἶναι, κολακευόντων ὁμόρους, καὶ μέγα δυναμένους ἀνθρώπους, καὶ ἅμα ἐξοικειωμένων, οἱ γε καὶ ὀκτὼ μυριάδας ἐξελλον ποτὲ τῆς πεζῆς στρατιάς, ἰππέας δ' ὀκτακισχιλίους. Φασί δὲ νόμον εἶναι τοῖς Σαυνίταις καλὸν καὶ προτρεπτικὸν πρὸς ἀρετὴν· οὐ γὰρ ἔξεσι δίδόναι τὰς θυγατέρας οἷς ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλὰ κρίνεσθαι κατὰ ἔτος δέκα μὲν παρθένους, δέκα δὲ τῶν νέων, τοὺς ἀρίστους καὶ τὰς ἀρίστας. Τούτων τῷ πρώτῳ τὴν πρώτην δίδουσαι, τῷ δευτέρῳ τὴν δευτέραν, καὶ ἐξῆς οὕτως· εἴαν δ' ὁ λαβὼν τὸ γέρας μεταβαλόμενος γένηται πονηρὸς, ἀτιμαῖζουσι καὶ ἀφαιροῦνται τὴν δοθεῖσαν. Ἐξῆς δ' εἰσὶν Ἴρπῖνοι, καὶ αυτοὶ Σαυνῖται τοῦνομα δ' ἔσχον ἀπὸ τοῦ ἡγησαμένου λύκου τῆς ἀποικίας. Ἴρπον γὰρ καλοῦσιν οἱ Σαυνῖται τὸν λύκον. Συνάπτουσι δὲ Δευκανοῖς τοῖς μεσογαίοις. Περὶ μὲν οὖν Σαυνιτῶν ταῦτα.

§. 13.

Καμπανοῖς δὲ συνέβη διὰ τὴν τῆς χώρας εὐδαιμονίαν, ἐπ' ἴσον ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι καὶ κακῶν. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐτρέφθησαν, ὥς' ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλουν πρὸς ζεύγη μονομάχων, ὀρίζοντες ἀριθμὸν κατὰ τὴν τῶν δειπνούντων ἀξίαν. Ἀννίβα δ'

251. ἐξ ἐνδόσεως λαβόντος αὐτοὺς, δεξάμενοι χειμαδίους τὴν στρατιάν, οὕτως ἐξεδήλυναν ταῖς ἡδοναῖς, ὥσθ' ὁ Ἀννίβας ἔφη, νεκρῶν κινδυνεύειν ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς γενέσθαι, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν τοὺς στρατιώτας ἀπολαβόν· Ῥωμαῖοι δὲ κρατήσαντες

πολλοῖς

πολλοῖς κακοῖς ἐσωφρόνισαν αὐτούς· ὕδατα δὲ καὶ κατεκλή- 251.
 ρούχησαν τὴν γῆν. Νυνὶ μέντοι μετ' εὐπραγίας διάγουσι, τοῖς
 ἐποίκοις ὁμονοήσαντες, καὶ τὸ ἀξίωμα φυλάττουσι τὸ ἀρχαῖον,
 καὶ τῷ μεγέθει τῆς πόλεως, καὶ κατ' εὐανδρίαν. Μετὰ δὲ
 τὴν Καμπανίαν καὶ τὴν Σαυνίτιν μέχρι τῶν Φρεντανῶν, ἐπι-
 μὲν τῇ Τυρρηνικῇ Θαλάττῃ, τὸ τῶν Πικεντίνων ἔθνος οἰκεῖ,
 μικρὸν ἀπόσπασμα τῶν ἐν τῷ Ἀδρία Πικεντίνων, ὑπὸ Ῥωμαίων
 μετωκισμένον εἰς τὸν Ποσειδωνιάτην κόλπον, ὃς νῦν Παιζανὸς
 καλεῖται καὶ ἡ πόλις ἡ Ποσειδωνία, Παῖσος, ἐν μέσῳ τῷ
 κόλπῳ κειμένη. Συβαρίται μὲν οὖν ἐπὶ Θαλάττῃ τεῖχος ἔθεντο,
 οἱ δ' οἰκισθέντες ἀνωτέρω μετέστησαν· ὕστερον δὲ Λευκανοὶ
 μὲν ἐκείνους, Ῥωμαῖοι δὲ Λευκανοὺς ἀφείλοντο τὴν πόλιν.
 Ποιεῖ δὲ αὐτὴν ἐπίνοσον ποταμὸς πλησίον εἰς ἔλη ἀναχεόμενος.
 Μεταξὺ δὲ τῶν Σειρηνουσσῶν καὶ τῆς Ποσειδωνίας, Μάρκινα,
 Τυρρηνῶν κτίσμα, οἰκούμενον ὑπὸ Σαυνιτῶν. Ἐντεῦθεν εἰς
 Πομπησίαν διὰ Νουκερίας οὐ πλείονων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στα-
 δίων ἐστὶν ὁ ἰσθμὸς. Διήκουσι δ' οἱ Πικεντες μέχρι τοῦ Σιδά-
 ριδος ποταμοῦ, τοῦ ὀρίζοντος ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας τὴν
 ἀρχαίαν Καμπανίαν· ἐφ' οὗ τοῦτ' ἴδιον ἰσοροῦσιν περὶ τοῦ
 ὕδατος* τοῦ ὄντος τοῦ ποταμοῦ τούτου*, τὸ καθιέμενον εἰς
 αὐτὸ φυτὸν ἀπολιθοῦσθαι, φυλάττον τὴν χροῶν καὶ τὴν μορ-
 φὴν. Τῶν δὲ Πικέντων ὑπῆρχε μητρόπολις Πικεντία· νυνὶ δὲ
 κωμηδὸν ζῶσιν, ἀπωσθέντες ὑπὸ Ῥωμαίων, διὰ τὴν πρὸς Ἀν-
 νίδα κωνωνίαν· ἀντὶ δὲ στρατείας, ἡμεροδρομεῖν καὶ γραμματο-
 φορεῖν ἀπεδείχθησαν ἐν τῷ τότε δημοσίῳ, καθάπερ καὶ Λευ-
 κανοὶ καὶ Βρέττιοι, κατὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Ἐπετείχισαν δ' αὐτοῖς
 Σάλερνον Ῥωμαῖοι, φρουρᾶς χάριν, μικρὸν ὑπὲρ τῆς Θαλάττης.
 Εἰσὶ δ' ἀπὸ Σειρηνουσσῶν ἐπὶ Σίλαριν σταδίοι διακόσιοι ἐξήκοντα.